

Goda råd till dig som vistas i björnmarker

Den skandinaviska brunbjörnen är till sin natur mycket skygg för människan. Utrustad med skarp hörsel och ett gott luktsinne beger sig en björn i de flesta fall bort från en plats där det finns människor. Vill du försäkra dig om att inte överraska en björn, kan du bara prata lite högre, eller kanske sjunga en stump när du vandrar efter skogsstigen. Någon enstaka gång inträffar ändå ett möte mellan björn och människa. Då är det bra att vara förberedd och veta hur du skall bete dig.

I denna folder hittar du några råd som kan vara bra att följa för att undvika ett oönskat björnmöte, eller ifall du trots allt skulle hamna öga mot öga med en björn.

Är björnen farlig?

Vill du läsa mer om förhållandet mellan människa och björn, kan du beställa skriften **Är björnen farlig?** som bygger på resultat av den forskning som bedrivs inom det Skandinaviska Björnprojektet. Den kan beställas från: Viltskadecenter, Grimsö Forskningsstation, 730 91 Riddarhyttan. Skriften kostar 50 kr.

Fakta om björnen

I Sverige finns omkring 2350-2900 björnar (2006) utspridda över ett område som omspannar två tredjedelar av landet, från nordligaste Norrland ner till norra Svealand. Ungefär halva året, från november till april, tillbringar björnen i vintersömn i idet.

Många björnar sover i gamla myrstackar, men de kan även ligga under någon sten eller i ett jordide. Björningarna föds mitt i vintern och väger då 500 gram. En björnhona föder normalt 2-3 ungar. De flesta följer modern i 1 1/2 år, dock kan några följa modern ytterligare ett år. Årsungarna väger 2-4 kilo när de lämnar idet och kan öka sin vikt ända upp till 50 kg under det första året. En vuxen hona kan väga 150 kg, medan hannarna kan bli betydligt större och ibland nå en vikt på uppemot 300 kg.

Storleken varierar mycket mellan olika individer. I genomsnitt förlorar en björn en tredjedel av sin kroppsvikt under tiden i idet.

Björnen är allätare, med ett brett näringsval precis som människan. Den anpassar sin diet efter årstiden och äter det som är lättast att komma över. På våren består födan mest av myror, kadaver och gräs. Under högsommaren utökas denna meny med älgkalv och örter, medan bären dominerar födointaget under förhösten med blåbär och kråkbär som de viktigaste arterna. Vid denna tid kan en björn konsumera motsvarande en tredjedel av sin vikt i bär per dag. Bären är björnens viktigaste föda och står för nästan hälften av hela årets energiintag.

Björnar är ensamlevande djur. De lever i hemområden som överlappar varandra. Vuxna björnar träffas bara under parningstiden i maj och juni månad. En vuxen hona rör sig på ett år över en 500 kvadratkilometer stor yta. Honor med årsungar använder ungefär halva den ytan, medan hanbjörnar rör sig över en tre gånger så stor yta (1500 kvadratkilometer).

Av björnens sinnen är luktsinnet det bäst utvecklade. Därefter kommer hörseln. Synen däremot är relativt svag.

Spårtecken och läten

Foto: Anders Björklund, Orsa

I björnens spårstämpel syns avtryck efter fem klor. Framfoten är kort och bred medan bakfoten påminner om avtrycket ifrån en människofot. Det är väldigt svårt att avgöra en björns storlek utifrån ett fotavtryck. Om bredden på framfotens trampdyna är mindre än 7 cm, är det en årsunge. En honas framfot kan bli upp till 13,5 cm bred, medan hanbjörnar kan ha upp till 17 cm breda framfötter.

Det är ovanligt att höra läten från björnar. I kontakten mellan hona och ungar förekommer ljud. Med ett blåsljud varnar honan ungarna för fara, och då klättrar de ofta upp i ett träd. I samband med aggression mellan björnar, mellan människa och björn eller när en björn är sårad förekommer rytande-vrålande läten.

Om du möter en björn

Foto: Anders Björklund, Orsa

1 *Om du sitter i bilen och får syn på en björn...*

Sitt kvar i bilen och njut av synen! Gå inte ut för att fotografera. Försök inte att klappa en björnunge som kanske uppehåller sig vid vägkanten, även om den är söt. Björnhonan har starka beskyddarinstinkter och är säkert inte långt borta.

2 *Om du skall göra dig av med matrester eller sopor...*

Lägg inte doftande matavfall i naturen. Björnens luktsinne är mycket välutvecklat, liksom minnet. En björn återvänder ofta till ett ställe där det är lätt att få mat. Även avfall som lagts i en soptunna av plast ger ifrån sig lockande dofter. Tänk på att paketera soporna väl. Det är viktigt att bibehålla björnens naturliga skygghet för människor och inte förvirra björnen genom att tillhandahålla mat samtidigt som den vänjer sig vid människovittring.

3 *Om du är ute på försommaren i björnmarker...*

Björnens brunstperiod infaller under perioden maj-juni och då är björnen som mest rörlig och dagaktiv. Det är också vid denna tid som du kan stöta på vuxna björnar tillsammans. Även ensamma unga hannar på friarstråt kan företa långa vandringar mitt på ljusa dagen. Och fjolårsungarna har just separerat ifrån sina mammor och gör sina första turer på egen hand. Ensamma ungbjörnar kan ibland uppträda nyfiket och inte uppvisa någon rädsla för människor. Då bör du ge dig till känna genom att tala högt och dra dig undan.

4 *Om du är ute i bärskogen på sensommaren...*

Hälften av björnens årsdiet består av bär, främst blåbär. Under bärssäsongen är de flesta björnar upptagna med att sätta i sig stora mängder bär för att bygga upp fettreserverna inför vintervilan. Bärplockare bör alltså räkna med en liten möjlighet att en björn finns i närheten av bärrika ställen. Björnen har däremot ingen revirkänsla för en särskilt bärrik plats. Som regel har björnen i de flesta fall lämnat platsen innan du nått fram, eftersom björnens lukt- och hörselsinne är mycket välutvecklat. Om du trots allt stöter på en björn ska du ge dig till känna genom att tala högt och dra dig undan.

5 *Om du ser en björn som ligger och äter på ett älgkadaver...*

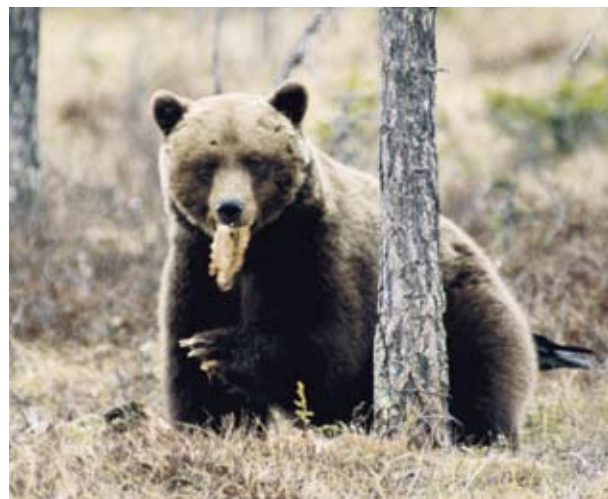

Foto: Anders Björklund, Orsa

Försök framförallt att behålla lugnet. Visa björnen att du inte är ute för att stjäla maten. Stanna upp och ge dig till känna genom att tala lugnt. Gå försiktigt ifrån platsen, ta samma väg som du kom – men spring inte!

6 *Om du möter en björnunge som nyfiket är på väg mot dig...*

Stanna inte för att fotografera eller för att söka kontakt med ungen. Mata aldrig en vild björn. Tänk på att mamman med största sannolikhet är i närheten. Vänd om omedelbart och gå lugnt från platsen samma väg som du kom.

7 *Om du är ute med hund i skogen i björnmarker...*

Håll hunden kopplad. Risken finns att en lös-springande hund stöter på en björn. En hund som är otillräckligt tränad för att möta en björn kan lätt råka i panik och springa tillbaka till ägaren för att ta skydd. Björnen kan då upplevas som hotfull av hundägaren, även om det är hunden som framkallat björnens ilska.

8 *Om du är ute på vanlig jakt och träffar på en björn...*

En jägare som sitter tyst på sitt pass eller rör sig försiktigt i skogen löper större risk än andra att överraska en björn. Om björnen inte är medveten om din närvaro – ge dig tillkänna genom att ropa ljudligt eller klappa i händerna. Ett skott i luften för att skrämma iväg björnen kan också vara effektivt. Men skjut inte på björnen! I de flesta fall där en människa kommit till skada är björnen först skadskjuten. En skadad björn kan vara mycket farlig. Du bör också känna till att en björn som står på bakbenen inte gör

detta för att gå till anfall! Björnen ställer sig upprätt för att skaffa sig bättre överblick när den försöker få syn på det som den känsliga nosen och hörseln redan har signalerat om.

9 *Om du stöter på en björn som inte viker av och flyr, utan fortsätter i riktning mot dig...*

Då är det en björn som känner sig provocerad av din närvaro. Någon av följande orsaker är den troligaste förklaringen: Det är en björnhona med årsungar. Det är en björn som har ett kadaver i närheten, eller som blivit överraskad av ditt hastiga uppdykande och inte hunnit sätta sig i säkerhet. Det kan vara en björn som väckts i idet eller störts strax utanför. Slutligen, kan det vara din hund som har retat upp björnen.

En provocerad björn kan göra ett utfall mot dig, vilket ofta är ett skenanfall. Du bör tydligt markera för björnen att du har fredliga avsikter. Tala lugnt ut i luften, slå inte mot björnen och signalera inte några andra hotfulla åtbörder. Dra dig tillbaka ifrån platsen, men spring inte!

10 *Om björnen inte nöjer sig med din reträtt utan går till attack...*

Gör ett sista försök att distrahera björnen. Släng något framför den. Bärhinken eller fiskespöet. Om det inte hjälper, då återstår bara att lägga sig ner på marken och spela död. Lägg dig i fosterställning eller på magen och knäpp händerna över nacken för att skydda huvudet. Genom att göra dig så liten som möjligt och vara helt passiv minimerar du hotbilden för björnen.